

ЛІТЕРАТУРА

1. Айнштейн В. Преподаватель и студент : искусство общения / В. Айнштейн // Высшее образование в России. – №6. – 2000. – С. 85–91.
2. Аристов С. Коммуникативно-когнитивная лингвистика и разговорный дискурс / С. Аристов, И. Сусов // Лингвистический вестник. – Ижевск, 1999. – Вып. 1. – С. 3–15.
3. Березин Р. Дифференциация актуального лексикона подростка по сфере общения / Р. Березин // Литературные образы и языковые категории. – Пермь, 2001. – С. 136–144.
4. Борботько В. Элементы теории дискурса / В. Борботько. – Грозный, 1989. – 169с.
5. Доценко Т. Активные процессы в лексиконе подростка / Т. Доценко // Тезисы докладов международной конференции. – М., 2000. – С. 52–53.
6. Карасик В. О типах дискурса / В. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. – Волгоград, 2000. – 420 с.
7. Карасик В. Структура институционального дискурса / В. Карасик // Проблемы языковой коммуникации. – Саратов, 2000. – С. 25–33.

УДК 004.415.2:744

*Іван НИЩАК,
Мирослав ПАГУТА,
м. Дрогобич*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСІБНИКІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглянуто основні засади створення та використання у навчальному процесі ВНЗ електронних посібників, насамперед, при вивченні спеціальних і професійно-орієнтованих дисциплін. Подано структуру електронного навчального посібника, його переваги та недоліки, порівняно з традиційними носіями інформації. Наведено методичні поради щодо використання електронних навчальних засобів.

Ключові слова: електронний навчальний посібник, інформаційні технології, засоби мультимедіа.

The article describes the basic principles of creation and use in teaching university electronic aids, especially in the study of special and vocational-oriented disciplines. Filed structure electronic textbook, its advantages and disadvantages compared to traditional media. Methodical advice on the use of e-learning tools.

Key words: electronic textbook, information technology, multimedia.

Постановка проблеми. Перехід України до високотехнологічного інформаційного суспільства зумовлює необхідність модернізації усієї системи освіти, яка є основою розвитку країни, запорукою її майбутнього. Одним із визначальних чинників модернізації системи освіти є створення нового покоління засобів навчання (ЗН), які поєднують сучасні досягнення психолого-педагогічної науки з дидактичними можливостями інформаційних технологій (ІТ). Сучасний навчально-виховний процес уже не може ефективно функціонувати без використання новітніх засобів навчання, які вносять суттєві зміни в його зміст, форми та методи. Тому дослідження у царині створення і використання сучасних інформаційних технологій є однією із актуальних проблем сучасної освіти. Особливо гостро ця проблема постає в освітній галузі «Технології» зокрема, у процесі підготовки майбутніх учителів технологій.

Універсальність сучасних ІТ зумовлена можливістю їх застосування у навчально-виховному процесі всіх закладів освіти – від дитячого садка до середньої і вищої школи. Необхідно зазначити, що за роки інформатизації освіти в психолого-педагогічній науці накопичено чималий практичний досвід розробки комп'ютерних засобів навчання, зокрема електронних посібників та підручників. Разом з тим, на даний час ще не існує єдиної наукової позиції щодо ролі і місця електронних ЗН у педагогіці, зокрема у дидактиці. Без сумніву, такий стан речей не сприяє розвитку електронних ЗН, які, на наш погляд, повинні зайняти якщо не особливе, то одне з визначальних місць в існуючій системі засобів навчання.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчив, що проблема створення і використання електронних засобів навчання давно привертала увагу багатьох науковців. Всебічному вивченню цього питання присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних учених-дослідників (О. Алічева, В. Беспалько, П. Буга, В. Гасова, Ю. Запорожченко, В. Левіна, Н. Монастирьов, Ю. Сидоркіна, А. Циганенко та ін.). У своїх роботах науковці висвітлювали позитивні та негативні моменти при застосуванні електронних ЗН у навчально-виховному процесі, здійснювали спроби їх систематизації і класифікації.

Проте аналіз існуючих підходів до створення комп'ютерного посібника свідчить про відсутність єдиної педагогічної концепції щодо його проектування. Рівень дидактичних можливостей сучасних ІТ та комп'ютеризації навчальних закладів доводить наявність об'єктивних умов для широкого застосування дидактичних комп'ютерних засобів навчання, зокрема електронних посібників. Проте на практиці дидактичний потенціал інформаційних технологій використовується не повністю [5]. Арсенал існуючих комп'ютерних ЗН не задовольняє потреб середньої та вищої школи, відчувається нестача якісних електронних посібників, які б повною мірою відповідали сучасним педагогічним

концепціям. Такий стан речей зумовлює необхідність подальших ґрунтовних теоретично-практичних досліджень, результати яких повинні стати науково-обґрунтованими дидактичними основами створення сучасних високоефективних навчальних засобів.

Зважаючи на вищевикладене, метою статті є детальний аналіз основних засад створення та використання електронних навчальних посібників; представлення методичних порад щодо їх раціонального застосування при вивченні спеціальних і професійно-орієнтованих дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Перед сучасною системою освіти стоїть низка першочергових завдань, пов'язаних з підготовкою підрастаючого покоління до професійного самовизначення і самореалізації у сучасних соціально-економічних реаліях. Це зумовлює формування нової системи знань, умінь і навичок в умовах тотальної інформатизації усіх ланок життєдіяльності суспільства. Тому необхідно готувати підрастаюче покоління до швидкого сприйняття й обробки інформації, успішного її відображення і використання у навчально-трудої діяльності. Наявність системи знань та вмінь з ІТ стає базовою вимогою для сучасного випускника школи. Науково доведено, що застосування інформаційних технологій (зокрема електронних посібників) при вивченні різноманітних дисциплін відкриває широкі можливості як для подання (представлення), так і для сприйняття навчального матеріалу.

Ефективність використання електронного посібника (ЕП) у навчальному процесі зумовлює якість професійної підготовки майбутніх фахівців (зокрема учителів технологій), важливою складовою якої є розуміння сучасних виробничих процесів, уміння працювати з комп'ютерною технікою, здатність до самоосвіти. Нині у суспільстві зростає попит на працівників, які можуть ефективно працювати з інформацією у складних виробничих умовах, і саме вчитель технологій повинен забезпечити основи такої підготовки учнів, а отже і сам повинен бути належно підготовленим. Значну роль при цьому відіграють новітні комп'ютерні засоби та технології навчання [4].

До сучасних інформаційних комп'ютерних засобів та технологій навчання, які знайшли широке застосування у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх учителів трудового навчання належать електронні й гібридні бібліотеки, електронні посібники і підручники, довідково-пошукові системи Інтернет та ін.

Сучасний ЕП є принципово новим засобом пізнання, що покликаний інтегрувати дидактичні можливості традиційного посібника з іншими елементами системи засобів навчання, утворюючи навчально-пізнавальне інформаційне середовище нового типу [2].

Отже, для забезпечення максимальної ефективності підготовки майбутніх учителів технологій сучасний навчальний електронний посібник

повинен становити програмно-методичний комплекс, призначений для забезпечення можливості самостійно (або з допомогою викладача) засвоїти навчальний курс чи його розділ. Такий програмний продукт має створюватися з урахуванням структури навчального курсу, логіки викладу матеріалу; містити необхідну довідково-допоміжну літературу; забезпечувати можливість перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу.

З цією метою навчальні чи довідково-пошукові електронні системи розробляються з використанням гіпертекстових та мультимедійних технологій. Такі системи називають інтерактивними навчальними Web-матеріалами, що можуть широко застосовуватися як при традиційних формах навчання, так і в умовах дистанційної освіти.

Використання електронних навчальних посібників у процесі професійної підготовки майбутніх учителів технології забезпечує кращий педагогічний ефект, порівняно із застосуванням традиційних посібників. Так, порівнюючи традиційний і електронний навчальні посібники, О. Красовський вказує на переваги ЕП, що проявляються у високому рівні індивідуалізації навчання; можливості активного діалогового режиму в системі взаємодії посібник-студент; загальному підвищенні мотивації самостійної навчальної діяльності [3].

Зокрема гіпертекстова технологія, реалізована в електронному посібнику (завдяки застосуванню гіперпосилань), спрощує навігацію й надає студенту можливість вивчати матеріал в індивідуальному режимі; мультимедійна технологія сприяє яскравому унаочненню навчальної інформації (завдяки використанню тексту, графіки, звуку та відео), а їх поєднання у структурі електронного посібника – дає змогу забезпечити інтеграцію значних обсягів різноманітної інформації на одному носії [1].

У системі підготовки майбутніх учителів технологій електронний навчальний посібник може застосовуватися як засіб самостійного вивчення навчального матеріалу, так і для підтримки лекційного курсу з метою його поглибленого опанування.

Однією з причин концептуальних помилок, яких припускаються при створенні електронних посібників, є їх інтерпретація лише як електронних аналогів друкованих навчально-методичних засобів. Так, інколи до ЕП відносять різноманітні навчальні та навчально-допоміжні матеріали, представлені в електронній формі (наприклад, конспект лекцій, створений у відповідному текстовому редакторі), проте такий підхід, на наш погляд, є помилковим, оскільки такий підручник за своєю суттю нічим не відрізняється від традиційних друкованих аналогів, і в ньому не реалізовані специфічні для електронного видання дидактичні можливості.

Вважаємо, що для забезпечення ефективності навчання електронні посібники повинні втілювати кращі якості традиційних засобів та

обов'язково реалізувати нові можливості, які надає застосування комп'ютерної техніки у навчально-виховному процесі [4].

Дотримуючись цієї позиції, можна припустити, що професійно створений ЕП повинен ефективно поєднувати в собі функції вчителя й посібника, довідково-інформаційного джерела й консультанта, ефективного тренажера й засобу контролю знань. Розробка навчального курсу в гіпертекстовому та мультимедіа середовищі є тривалим і складним процесом, що відбувається у кілька етапів. На підготовчому етапі передбачається написання тексту, підбір ілюстративного та довідкового матеріалу, створення ескізів інтерфейсу й сценарію навчального курсу, а також сценаріїв окремих блоків (анімаційних фрагментів, відеофрагментів, блоків перевірки знань). Повний сценарій електронного навчального комплексу передбачає використання звичайного тексту й гіпертексту з посиланнями на зв'язані теми, розділи чи поняття, на зображення, звуки, відеофрагменти, використання табличної інформації, ілюстративного матеріалу (графіків, схем, малюнків), анімацій, фотоматеріалів, комп'ютерних моделей. Основний етап – наповнення посібника. Зрозуміло, що зміст останнього має переважати над формою. Форма ж представлення матеріалу повинна бути якомога суворішою. Сторінка не повинна містити зайвої інформації (графічної чи текстової), що могла б відвернути увагу користувача. Після проведення завершального етапу відбувається тестування, редагування, а вже потім – апробація посібника. Для успішного використання електронний навчальний комплект доцільно створювати у тому програмному середовищі, яке студент попередньо опанував на заняттях інформатики. Це дасть змогу розширити можливості використання електронного курсу – не лише на аудиторних заняттях під керівництвом викладача, а й у самостійній роботі студентів. Проте створення та вибір мультимедійного супроводу навчального процесу, вирішення питань про місце і роль електронних навчальних комплексів на занятті належить викладачеві. Головним у побудові нового освітнього середовища має бути дотримання принципу психолого-педагогічної доцільності застосування інноваційних технологій як засобу, інструменту підвищення ефективності й оптимізації процесу навчання [2].

Завдяки використанню новітніх педагогічних інструментів, до складу яких входять комунікативні, інтерактивні та мультимедіа технології електронні навчальні засоби набувають нових інноваційних якостей. Успіх їх використання залежить від вдалого проектування методів і прийомів навчання на інформаційні можливості персонального комп'ютера. Ретельно продумане залучення навігаційних, мультимедійних та інших засобів, що пропонують інформаційні технології, перетворюють навчальний матеріал в ефективний засіб навчання.

При цьому обов'язковим має бути реалізація в електронному навчальному засобі таких функцій:

- можливість простого і зручного механізму навігації у межах ЕП;
- розвинений пошуковий механізм, зокрема при використанні гіпертекстового формату видання;
- можливість автоматизованого самоконтролю рівня навчальних досягнень;
- наявність спеціальних засобів структурування навчального матеріалу;
- здатність адаптації матеріалу ЕП до рівня знань студента;
- можливість пристосування користувацького інтерфейсу до індивідуальних запитів студента;
- відображення спеціальних моделюючих фрагментів, що відображають й унаочнюють складні технологічні та фізичні процеси;
- включення до складу посібника аудіо та відео файлів, а також інтерактивних фрагментів для забезпечення оперативного діалогу студента з посібником.

Інтерактивність, як одна з необхідних якостей електронних ЗН забезпечує достатньо помітне розширення спектру самостійності навчання, індивідуалізації навчально-виховного процесу за рахунок використання активно-діяльнісних форм роботи. Електронні навчальні засоби уможливають реалізацію таких дидактичних схем і форм подання матеріалу, які абсолютно недоступні у традиційних навчальних посібниках [6].

Окрім переваг, електронним навчальним посібникам притаманні й недоліки. Зокрема В. Ланкин наголошує на тому, що одними з недоліків використання електронних НП є обов'язкова наявність комп'ютерної техніки та достатній рівень володіння нею. При цьому довготривала робота за комп'ютером негативно впливає на стан здоров'я людини. Поряд з цим, читання навчальної інформації з екрану монітора знижує швидкість й ефективність засвоєння матеріалу; при користуванні ЕП може настати психологічний дискомфорт, оскільки людська психіка пристосована до послідовного сприйняття інформації, без пересувань за гіперпосиланнями [4].

Окреслені зауваження є цілком доречними, оскільки візуальне середовище на екрані монітора є штучним і за багатьма параметрами відрізняється від природного. Звичним для людини є сприйняття простору у „відбитому світлі”, а на екрані монітора інформація передається за допомогою світла, що випромінюється. Тому колірні характеристики зорової інформації разом з яскравістю і контрастом зображення мають істотний вплив на характер візуального середовища на екрані монітора. Разом з цим, необхідно зазначити, що сучасні спеціалізовані пристрої для читання електронних книг (наприклад, Rocketbook) значною мірою позбавлені недоліків, притаманних роботі за монітором персонального комп'ютера.

Водночас потрібно розуміти, що ЕП не може цілковито замінити традиційний друкований аналог. Електронний посібник повинен доповни-

ти структуру традиційної книги навчальним матеріалом у більш зручному для сприйняття вигляді. Тому успішність впровадження електронних посібників у навчально-виховний процес значною мірою залежить від бажання і майстерності педагога. Залежно від форми навчання (лекція, семінар, самостійна робота), хід заняття має бути адаптований для досягнення максимального ефекту від використання ЕП, оскільки лише при правильному використанні електронний навчальний посібник може стати потужним навчальним інструментарієм [5].

Оптимальним є використання електронного посібника для демонстрації й візуалізації навчальної інформації. Така форма організації роботи дає змогу максимально реалізувати можливості мультимедіа, шляхом поєднання різного роду інформації (текст, звук, відео); підвищити ефективність навчання; забезпечити самостійне опанування навчального матеріалу.

Оптимальною вважається така структура електронного НП, яка поєднує такі компоненти:

- анотацію;
- програму курсу і тематичний план;
- навчальний посібник для студентів з відповідними наочними матеріалами (у формі інтерактивної комп'ютерної програми, Інтернет-ресурсу);
- завдання для самостійної роботи студентів;
- додаткові наочні матеріали;
- засоби для самоконтролю студентів;
- допоміжну та довідкову літературу, перелік Інтернет-ресурсів;
- методичні рекомендації для студентів і викладачів щодо використання електронного навчального посібника.

Представлена структура навчального ЕП сприятиме підвищенню рівня і якості знань студентів, оскільки розпочата на занятті робота може бути ефективно продовжена і в позаурочний час (при виконанні домашньої чи самостійної роботи, узагальненні та повторенні навчального матеріалу та ін.). Використання електронного підручника дасть змогу викладачеві заощадити час при підготовці до занять.

Висновки. Таким чином, використання електронного підручника відкриває нові можливості в організації навчального процесу, сприяє розвитку навичок самостійної роботи, творчих здібностей студентів. Для заочного і дистанційного навчання значущість електронного підручника особливо важлива.

Незважаючи на всі переваги, електронні навчальні посібники є лише допоміжними інструментами, що доповнюють та розширюють можливості викладача й у жодному випадку не мають переймати на себе функції організатора і координатора навчально-пізнавального процесу, що традиційно залишаються у компетентності педагога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В.Ю. Інформаційні технології і засоби навчання : [зб. наук. праць] / В.Ю. Биков, Ю.О. Жук // Інститут засобів навчання АПН України. – К.: Атіка, 2005. – 272 с.
2. Вуль В.А. Электронные издания / В.А. Вуль. – СПб.: БХВ «Петербург», 2003. – 308 с.
3. Красовський О.С. Дидактичні основи формування змісту електронних підручників / О.С. Красовський // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 2 (59). – С. 134–142.
4. Ланкин В.А. Электронный учебник: возможности, проблемы, перспективы / В.А. Ланкин, О.В. Григорьева // Высшее образование в России. – 2008. – № 2. – С. 132–133.
5. Мадзігон В.М. Теоретичні засади створення електронних підручників / В.М. Мадзігон // Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. пр. Ін-ту педагогіки АПН України. – К.: Пед. думка, 2006. – Вип. 6. – С. 34–38.
6. Обрізан К.М. Програмні засоби навчального призначення / К.М. Обрізан // Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи. – К.: Педагогічна думка, 2003. – С. 156–165.

УДК 37.037(100)

*Ірина ТУРЧИК,
м. Дрогобич
Лариса КОЗІБРОДА,
м. Львів*

ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ШКІЛЬНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗА КОРДОНОМ

У статті проаналізовано світовий досвід організації навчально-виховного процесу з фізичної культури, вивчено проблеми і встановлено тенденції розвитку фізичного виховання за кордоном.

Ключові слова: фізичне виховання, світовий досвід, тенденція, проблема.

Turchyk I. Kozibroda L. Problems and trends school Physical Education abroad.

The article analyzed the global experience of the educational process of physical culture, studied the problem and set trends in physical education abroad.

Key words: physical education, international experience, trend, problem.

Постановка проблеми. На сучасному етапі Україна стоїть перед необхідністю вирішення багатьох завдань у галузі освіти: зміна структури системи освіти, змісту, форм та методів навчання тощо. Розвиток осві-